

Brusselse gedoe met vacccininkoop doet niet verlangen naar 'meer Europa'

Posted on 13 februari 2021 by Wim Groot en Henriëtte Maassen van den Brink

Europa loopt flink achter bij Engeland, Israël en de Verenigde Staten in het aantal vaccinaties. Binnen Europa is Nederland nog eens het sloomste jongetje van de klas. Ondanks beweringen van minister Hugo de Jonge dat we 'ons been snel zullen bijtrekken' moeten we niet verwachten dat we onze achterstand zullen inlopen.

Voor de oorzaken van dit falende beleid moeten we een paar maanden terug gaan. Afgelopen juni besloten Duitsland, Frankrijk, Italië en Nederland onder de noemer 'Inclusieve Vaccinatie Alliantie' gezamenlijk vaccins te gaan kopen. Deze samenwerking wekte de woede van de andere EU landen die zich – terecht – buitengesloten voelden. De rijke EU landen dreigden zo eerder toegang te krijgen tot het vaccin dan de armere.

Merkel besteedde het uit aan Brussel…

Daarop besloot Angela Merkel dat niet de vier landen maar de Europese Commissie de inkoop voor de EU moest gaan regelen. Door dit gesteggel over wie de inkoop zou doen, ging kostbare tijd verloren. De Europese Commissie had geen enkele ervaring met de inkoop van vaccins. Binnen het Europese ambtelijke apparaat waren er ook geen ambtenaren met kennis en ervaring op dit terrein.

Het andere probleem dat de Commissie had was dat de 27 lidstaten meekeken bij de onderhandelingen. De armere lidstaten in Midden- en Oost Europa wilden dat de Commissie een zo laag mogelijke prijs onderhandelde, zo blijkt uit een reconstructie van de newssite Politico. De landen met linkse regeringen wilden dat de aansprakelijkheid voor eventuele bijwerkingen van de vaccins niet op de lidstaten werden afgeschoven maar voor rekening van de farmaceutische bedrijven kwam.

Met ruggenspraak…

De Europese Commissie moest tijdens de onderhandelingen ook steeds ruggenspraak houden met de lidstaten. Dit kwam de slagkracht van de EU niet ten goede. Hierdoor sloot Europa pas veel later dan andere landen contracten af voor de inkoop van vaccins.

Pas eind augustus werd het contract tussen de Europese Commissie en AstraZeneca getekend. De Cypriotische Eurocommissaris voor Volksgezondheid Stella Kyriakides mag nu wel zeggen dat ‘wie het eerst komt, wie het eerst maalt’ voor de EU niet geldt bij de inkoop van vaccins, maar de werkelijkheid is anders. Landen die sneller handelden, krijgen hun vaccins eerder.

De trage en bureaucratische werkwijze van de Europese Commissie was niet de enige reden waarom de EU pas laat met vaccineren begon. Farmaceutische bedrijven als Pfizer kozen ervoor om het vaccin eerst in de VS en Groot Brittannië te laten registreren en pas daarna in de EU. Dat had ook alles te maken met de hogere prijs die de VS en Groot Brittannië bereid waren te betalen voor de vaccins.

Toen de vaccins eenmaal bij het Europees Geneesmiddelen Agentschap (EMA) werd aangemeld, nam die er ook nog uitgebreid de tijd om de vaccins te beoordelen. Dat had te maken met de aansprakelijkheid – als de vaccins zo doorgelaten waren had

de EU wellicht aansprakelijk kunnen zijn voor eventuele gezondheidsschade door de vaccins – en met de behoefte om zorgvuldig te werk te gaan.

…angst voor antivaxxers…

De angst was dat als de procedure niet zorgvuldig zou verlopen, twijfel zou ontstaan aan de veiligheid en werkzaamheid van de vaccins en daardoor minder mensen bereid zouden zijn zich te laten vaccineren. De angst voor vaccinatiesceptici en de anti-farmaceutische gevoelens onder Europeanen hebben de vaccinatiecampagne aanzienlijk vertraagd.

Tot slot bleek de EU ook nog op het verkeerde paard te hebben gewed. Het AstraZeneca vaccin waarvan de EU veel had ingekocht omdat het zo goedkoop was, bleek minder werkzaam dan de andere vaccins. Aan de werkzaamheid voor kwetsbare ouderen boven de 60 wordt getwijfeld, voor de nieuwe coronavarianten zoals de Zuid Afrikaanse werkt het minder goed.

…productieproblemen…

AstraZeneca kampt ook met productieproblemen waardoor de levering van vaccins werd vertraagd. Zoals de Volkskrant terecht opmerkte: 'De vorig jaar vol trots gepresenteerde gezamenlijke Europese inkoop van coronavaccins draait op een politiek nachtmerrie uit'.

Inmiddels wordt er aan de poten van de stoel van Europese Commissievoorzitter Ursula von der Leyen zwaar gezaagd. Ze krijgt veel verwijten over haar leidinggevende capaciteiten. Vooral haar domme fout met betrekking tot instellen grenscontroles tussen Noord Ierland en Ierland wordt haar aangerekend. In het Europese Parlement ging ze deze week diep door het stof en moest ze erkennen dat de Commissie had onderschat wat er allemaal komt kijken bij de massale productie van vaccins.

'…twee derde van de Israëliërs, 3 procent van de Nederlanders…

Inmiddels is bijna tweederde van alle Israëliërs gevaccineerd, bijna een vijfde van de Engelsen en een op de acht Amerikanen. In Nederland is nog maar 3% van de

bevolking gevaccineerd. Dat been gaan we de komende maanden niet meer bijtrekken. Met alle economische gevolgen van dien: in het tweede kwartaal van 2020, na de eerste coronagolf, daalde het nationaal inkomen in Nederland met 8,5%.

In de zomermaanden herstelde de economie zich. Dit leidde tot optimisme. Optimisme in de trant van 'klagen dat je geen schoenen hebt, totdat je iemand ziet die geen voeten heeft'. Dat er nog steeds geen licht aan het eind van de tunnel is, daalde in de maanden erna maar langzaam in.

….en dus (veel) later economisch herstel

Pas zodra voldoende mensen zijn gevaccineerd om groepsimmuniteit te bereiken kunnen de lockdownmaatregelen worden opgeheven. Winkels, cafés, restaurants en theaters kunnen weer open. Reisbeperkingen kunnen worden opgeheven. De economie kan weer van het slot af. Dat zal dus eerder gebeuren in landen waar sneller en meer wordt gevaccineerd.

Economisch herstel zal in de VS en Groot Brittannië eerder plaatsvinden dan in de EU. Het afgelopen jaar kromp de economie in de EU met 5.1%. De lockdown vanwege de tweede en mogelijk derde coronagolf zorgt ervoor dat de economie van de EU ook in het eerste kwartaal van 2021 zal krimpen. Zo is goedkoop, duurkoop voor de EU.

Traag, traag…

Lang onderhandelen over goedkope vaccins leidt tot late vaccinatie, langere lockdowns en meer economische schade. Als de EU wat sneller was geweest en wat meer had betaald, zou de lockdown eerder opgeheven kunnen worden en het economisch herstel eerder kunnen beginnen.

Gezamenlijke inkoop van vaccins en geneesmiddelen door de EU lijkt een goed idee. Door samenwerking wordt de onderhandelingsmacht groter waardoor lagere prijzen en betere voorwaarden onderhandeld kunnen worden. Zo wil D66 dat binnen Europa meer wordt samengewerkt bij de inkoop van medicijnen.

Ook GroenLinks schrijft in haar verkiezingsprogramma dat het streeft naar meer gezamenlijke inkoop van medicijnen op Europees niveau. Het CDA is minder

duidelijk hierover maar wil wel internationaal meer samenwerken om de macht van farmaceutische bedrijven aan banden te leggen. Tot zo ver de theorie.

Verschillen in Europa te groot

De praktijk is anders. De onderlinge verschillen tussen EU landen zijn groot. Midden- en Oost Europese landen hebben niet de middelen om de vaak hoge prijzen voor vaccins en innovatieve geneesmiddelen te betalen. Het gevolg is dat er te lang wordt onderhandeld om een zo laag mogelijke prijs te krijgen. Hierdoor wordt de introductie van vaccins en innovatieve geneesmiddelen vertraagd.

Bij gezamenlijke inkoop zullen patiënten langer moeten wachten voordat ze met nieuwe geneesmiddelen kunnen worden behandeld. Voor de Midden- en Oost Europese landen maakt dat niet veel uit, die kwamen altijd al later aan de beurt, maar voor ons in het westen wel.

Maar daarmee zijn we er nog niet. In het Europese parlement gaan stemmen op om farmaceutische bedrijven dwanglicenties op te leggen of patenten open te breken. Door dwanglicenties zouden ook andere bedrijven de vaccines kunnen maken.

GroenLinks Europarlementariër Bas Eickhout beweerde dat veel bedrijven vaccins willen produceren als ze zouden weten hoe dat moet. Waar hij dat op baseert is onduidelijk. De meeste productiefaciliteiten voor het maken van vaccins worden al gebruikt. Het ombouwen van productiefaciliteiten voor het maken van vaccins duurt zeker zes maanden.

Het is onwaarschijnlijk dat andere bedrijven bereid zijn om productiecapaciteit beschikbaar te stellen als dit onder een dwanglicentie gebeurt. Dit zou een precedent scheppen en de autonomie van de farmaceutische industrie ernstig schaden.

Dwanglicenties werken averechts

Farmaceutische bedrijven zullen niet willen meewerken aan het creëren van Europese staatsmacht in de productie van vaccins en geneesmiddelen. Als dwanglicenties worden toegepast zullen farmaceutische bedrijven minder snel geneigd zijn nieuwe geneesmiddelen op de Europese markt te brengen.

Kortom, dwanglicenties werken averechts, lossen het huidige tekort aan vaccins niet op en vormen een bedreiging voor de toegang tot innovatieve geneesmiddelen in de toekomst. Het is daarom geen wonder dat de Europese Commissie niets wil weten van dwanglicenties.

De vertraging in de levering van vaccins komt door problemen met de productie van vaccins en door een tekort aan grondstoffen voor het maken van vaccins. Dat wordt niet opgelost met dwanglicenties. Roepen om dwanglicenties is populistische retoriek van onwetende politici.